

УДК 378. 048.2

Маргарита Арістархова,

доктор філософії

Національний університет оборони України, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0002-4602-2673>**Маргарита Федорович,**

Національний університет оборони України, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0003-2650-3784>

DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/9-17

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНСТРУКТОРІВ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті обґрунтовано методика розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Виходячи зі специфіки мовної підготовки у Збройних Силах України, обґрунтовано методика розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій, проаналізовано програму розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки. Запропоновано для реалізації методика використовувати технологію змішаного навчання, що передбачає опанування двох компонентів: очного навчання за спеціально розробленою навчальною план-програмою курсів для інструкторів мовної підготовки з питань організації та методика викладання іноземної мови, і дистанційного курсу «Курс інструкторів мовної підготовки з питань організації та методика викладання іноземної мови».

Ключові слова: мовна підготовка; методична компетентність; іноземна компетентність; інструктор мовної підготовки; методика; інформаційно-комунікаційні технології; система індивідуальної підготовки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема якісної організації мовної підготовки особового складу Збройних Сил України (далі – ЗСУ) набула особливої важливості у зв'язку з інтенсифікацією тісної кооперації щодо професійної підготовки особового складу ЗСУ та опанування військовослужбовцями нових видів озброєння та військової техніки. Організація освітнього процесу щодо розвитку іноземної компетентності військовослужбовців ЗСУ у системі індивідуальної підготовки потребує дієвої методика розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки, на яких покладаються обов'язки щодо проведення занять з вивчення англійської мови без відриву від виконання службових обов'язків у рамках заходів, спрямованих на досягнення взаємосумісності з підрозділами країн-членів та партнерів НАТО. Тому одним із нагальних завдань є розроблення методика формування методичної компетентності інструкторів з мовної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що дасть їм змогу успішно виконувати професійні завдання щодо організації та провадження освітнього процесу для вдосконалення та підтримання рівня володіння іноземною мовою військовослужбовців під час індивідуальної підготовки або виконання службових обов'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток системи мовної підготовки особового складу ЗС України обумовлюється постійними викликами, які характеризуються інтенсивною співпрацею України з країнами-партнерами, впровадженням стандартів НАТО у всі сфери діяльності ЗС України, а також гострою потребою в опануванні іноземного озброєння в умовах російсько-української війни [3, с. 58-59]. Основні підходи та особливості організації мовної підготовки особового складу ЗСУ, принципи, стандарти сформульовано в Основних засадах мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України та Дорожній карті вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України.

Проблемі мовної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони присвячено низку досліджень: М. Арістархова (розвиток іншомовної компетентності викладачів ВВНЗ), Блощинський І. (інформаційно-комунікаційні технології в іншомовній підготовці фахівців з охорони кордону країн), Гребенюк М. (дидактичні принципи мовної підготовки особового складу Збройних Сил України), Крикун В. (формування іншомовної компетентності майбутніх магістрів військового управління), Лагодинський О. (лінгвістичні проблеми англійської мовної підготовки майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах), Шалигіна Н. (розвиток комунікативної компетентності офіцерів багатонаціональних штабів у процесі військово-професійної підготовки до участі в міжнародних миротворчих операціях).

Попри значну кількість наукових розвідок, що розглядають проблему мовної підготовки фахівців сфери національної безпеки та оборони необхідно зазначити, що питанню розроблення методики розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій не приділялося достатньо уваги.

Мета статті. Розробити методику розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Методи дослідження. Дослідження проведене із застосуванням таких методів: системний аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняння, узагальнення та педагогічне моделювання.

Виклад основного матеріалу. Провідні українські вчені розглядають методику як галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного предмета [6, с. 206], як конкретні форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється все більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання [7, с. 357]. Методику розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій ми визначаємо як сукупність взаємопов'язаних і відповідних меті форм, методів, технологій, прийомів, засобів навчання інструкторів мовної підготовки [2, с. 18]. З огляду на це, завдання методики полягає у такому:

сприяти розширенню знань про організацію навчальних занять з вивчення англійської мови, особливості навчання лексики, говоріння, граматики,

аудіювання, читання, розвитку методичних умінь, навичок інструкторів мовної підготовки, набуттю викладацького досвіду;

доборі та використання ресурсів мережі Інтернет, програмного забезпечення відповідно до типової програми вивчення англійської мови військовослужбовцями ЗСУ в системі індивідуальної підготовки.

У процесі дослідження було з'ясовано, що для досягнення мети щодо розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки необхідно включити інформаційно-комунікаційні технології навчання. Сучасні інформаційно-комунікаційних технологій дають змогу ефективно інтегрувати сучасні технології в процес формування і розвитку іншомовної компетентності особового складу ЗСУ. Мультимедійні ресурси та доступ до Інтернету полегшують занурення військовослужбовців у багате для мовної практики середовище, що полегшує сприйняття автентичного мовлення, мотивує до іншомовного спілкування, дає змогу писати й читати текстові повідомлення іноземною мові, стимулює та активізує самостійне навчання [1, с. 163]. Використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема для розвитку іншомовної компетентності, сприяє збільшенню частки самостійної іншомовної навчальної діяльності, представлення навчального контенту, потрібного військовослужбовцям в потрібний час, варіативності навчального матеріалу, дозволяє інтенсифікувати засвоєння навчального матеріалу [5, с. 94].

Для організації навчання інструкторів мовної підготовки пропонуємо використовувати технологію змішаного навчання, що передбачає опанування двох компонентів: очного навчання за спеціально розробленою навчальною план-програмою курсів для інструкторів мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови, і дистанційного курсу «Курс інструкторів мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови».

Процес реалізації методики розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки поділяємо на два етапи:

перший етап – підготовка слухачів на курсі інструкторів мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови здійснюється з метою надання їм необхідних базових знань та вмінь щодо організації та проведення занять з вивчення англійської мови тим військовослужбовцям, яких за місцем служби визначено інструкторами мовної підготовки, з покладанням на них завдань щодо проведення занять з вивчення англійської мови без відриву від виконання службових обов'язків у рамках заходів, спрямованих на досягнення взаємосумісності з підрозділами крайн-членів та партнерів НАТО;

другий етап – передбачає проходження інструкторами мовної підготовки дистанційного курсу «Курс інструкторів мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови», мета якого полягає у забезпеченні цілеспрямованого розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки під час самопідготовки, надання постійного доступу до методичних напрацювань відносно теоретичних і методичних засад формування іншомовної

компетентності особового складу, організації та проведення мовної підготовки у військових частинах, а також використання уніфікованих навчально-методичних матеріалів для проведення занять.

Перший етап реалізації методики полягає у проходженні «Курсу інструкторів мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови» (далі – Курсу) військовослужбовцями Збройних Сил України, на яких буде покладено обов'язки інструкторів мовної підготовки у системі вивчення англійської мови за місцем служби (без відриву від виконання службових обов'язків).

Головним завданнями курсу є:

мотивування до розвитку методичної компетентності позаштатних інструкторів мовної підготовки;

сприяння оволодінню інструкторами мовної підготовки необхідними знаннями та вмінням щодо способів організації занять з військовослужбовцями з вивчення англійської мови за місцем служби;

сприяння розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки з викладання англійської мови.

Таблиця 1

Теми навчального плану-програми курсу інструкторів з мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови

№ п/п	Теми	Кількість годин
1	Вступ	2
2	Основи організації навчальних занять з вивчення англійської мови	8
3	Основи методики навчання лексики та говоріння у системі вивчення англійської мови	10
4	Основи методики навчання граматики у системі вивчення англійської мови	10
5	Основи методики навчання аудіюванню у системі вивчення англійської мови	10
6	Основи методики навчання читанню у системі вивчення англійської мови	8
7	Використання ресурсів мережі Інтернет та програмного забезпечення у системі вивчення англійської мови	2

Основне завдання викладачів під час проведення курсу полягає у забезпеченні високої вмотивованості до вдосконалення методичної підготовки з питань викладання англійської мови позаштатних інструкторів мовної підготовки. Відповідно, навчання має базуватися на співпраці майбутніх інструкторів мовної підготовки та викладача, який є фасилітатором, тому він організовує та забезпечує роботу на занятті, спостерігає за прогресом, спрямовує, консультує, забезпечує зворотній зв'язок.

У запропонованій методиці робота з інструкторами мовної підготовки здійснювалася у три кроки. Спочатку слухачі курсу опановували теоретичний матеріал щодо концептуальних засад та основ організації мовної підготовки у військах, а також основ методики навчання кожного виду мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання та письмо). На наступному етапі

викладачі курсу демонстрували на практиці методики навчання говорінню, читанню, аудіюванню та граматиці у системі вивчення англійської мови, на основі діалогічної взаємодії викладача з інструкторами мовної підготовки, а також надавалися практичні поради щодо розвитку іншомовної компетентності особового складу з урахуванням специфіки професійної діяльності. На останньому етапі інструктори мовної підготовки практично відпрацьовували набуті знання ефективно використовувати надані уніфіковані навчальні матеріали, удосконалювати власні навички та уміння щодо викладання англійської мови у процесі групових занять.

Результативність розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки залежить від їх навчально-пізнавальної активності, мотивації до вдосконалення власної методичної підготовки та практичного застосування набутої компетентності у професійній діяльності, адже саме методична компетентність інструкторів мовної підготовки уможливить неперервне підтримання підвищення рівня володіння іноземною мовою, допоможе поглибити власну професійну та іншомовну компетентність, стимулювати опанування передового досвіду підготовки військових фахівців за стандартами НАТО та впровадити їх в програму індивідуальної підготовки військовослужбовців ЗСУ.

На другому етапі розробленої методики передбачено проходження інструкторами мовної підготовки дистанційного курсу для інструкторів мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови, створеного на основі платформи дистанційного навчання MOODLE та розміщеного у системі дистанційного навчання НУОУ імені Івана Черняховського (Рис. 1).

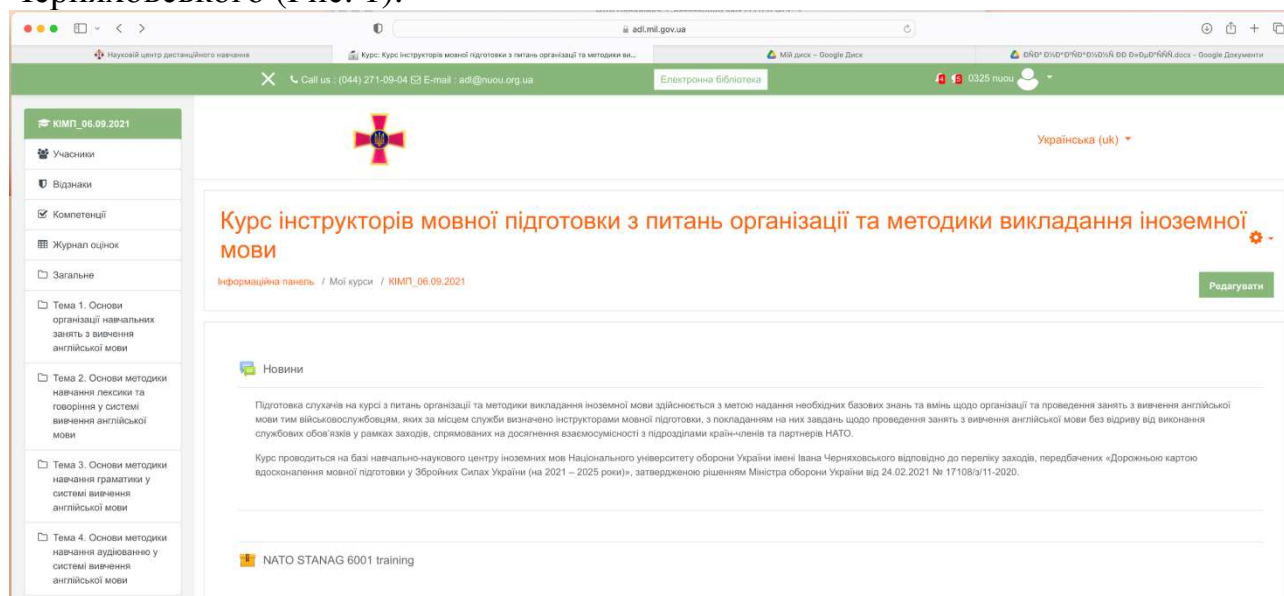

Рисунок 1. Курс інструкторів мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови на платформі дистанційного навчання НУОУ.

У нашому дослідженні розвиток методичної компетентності інструкторів забезпечується шляхом інтеграції аудиторної та позааудиторної роботи, спрямованої на неперервне професійне самовдосконалення. Самостійній роботі

інструктора мовної підготовки належить важлива роль у налагодженні неперервної іншомовної підготовки особового складу ЗСУ.

На основі аналізу наукових розвідок щодо визначення поняття «дистанційне навчання» та відповідно до завдань власного дослідження ми визначили, що дистанційне навчання – це форма організації та реалізації освітнього процесу з використанням комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій з метою забезпечення інтерактивної взаємодії всіх його учасників [1, с. 164].

Цілком поділяємо думку О. Рибчука, який зазначає, що дистанційне навчання характеризується високою інтерактивністю процесу навчання, що виражається в постійних контактах між усіма його учасниками (викладачами і тими, хто навчається) протягом усього періоду навчання, оперативному зворотному зв'язку, наявності постійного контролю за навчальною діяльністю, надає справді навчального характеру всьому процесу пізнання. Науковець зауважує, що, використовуючи можливості дистанційного навчання у післядипломній освіті, викладачі ВНЗ не тільки здобувають конкретні компетентності, а й опановують способи їх набуття [4, с. 132].

Таблиця 2

Структура дистанційного курсу для інструкторів з мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови

№ п/п	Теми	Заняття
1	Розвиток умінь іншомовної мовленнєвої діяльності	Основи організації навчальних занять з вивчення англійської мови
2		Основи методики навчання лексики та говоріння у системі вивчення англійської мови
3		Основи методики навчання граматики у системі вивчення англійської мови
4		Основи методики навчання аудіюванню у системі вивчення англійської мови
5		Основи методики навчання читанню у системі вивчення англійської мови
6	Організація процесу навчання іноземних мов у військових частинах	Матеріали для підготовки та проведення занять з вивчення англійської мови у військових частинах

Основна мета дистанційного курсу полягає у забезпеченні цілеспрямованого розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки під час самопідготовки та підвищення кваліфікації. При впровадженні дистанційного курсу необхідно звернути увагу на мотивування інструкторів мовної підготовки до організації освітнього процесу у системі індивідуальної підготовки військовослужбовців під їх керівництвом з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та уніфікованих та підготовлених навчально-методичних матеріалів, забезпечення онлайн-доступу

до актуального навчально-методичних матеріалів, створенні умов для опанування інформаційно-комунікаційних технологій.

На початку проходження дистанційного курсу викладач проводить вступний інструктаж щодо проходження інструкторами мовної підготовки дистанційного курсу, консультує з питань планування та організації навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається за обраним курсом. Спільно формулюють завдання, визначають обсяг навчального матеріалу і час на його опрацювання, прогнозують очікувані результати, встановлюють форми і терміни звітності.

Важливим завданням викладача стало консультування інструкторів мовної підготовки щодо технології самостійного вивчення дистанційного курсу, адже виконання передбачених за ним завдань набуває переважно віддаленого інтерактивного характеру. Для успішного проходження завдань дистанційного курсу було передбачено налагодження зв'язку між фасилітатором та слухачами курсу за допомогою електронної пошти, телекомунікаційних засобів, мобільних пристроїв тощо.

Обговорення завдань за дистанційним курсом, відбувалося у формах синхронного спілкування (за допомогою модуля «Чат» платформи дистанційного навчання MOODLE) та асинхронного спілкування (відбувається шляхом розсилання електронних повідомлень та участі у форумах, розміщення на платформі дистанційного навчання MOODLE).

Для організації асинхронного спілкування під час самостійного опрацювання дистанційного курсу використовувався модуль «Зворотній зв'язок», що давав змогу викладачу створити опитування для збирання думок учасників. Зворотній зв'язок може бути при бажанні анонімним, а результати продемонстровані всім учасникам або обмежено лише викладачу.

Обговорення, які передбачають синхронне спілкування користувачів, відбувалося за допомогою модуля «Чат» платформи дистанційного навчання MOODLE, що давало змогу використовувати режим інтерактивної синхронної онлайн-комунікації в текстовому режимі. Сесії чатів зберігаються і можуть бути доступними усім для перегляду, копіювання, цитування, оформлення посилань на них або обмежені для користувачів з можливістю переглядати логи цих сесій (записів у системному журналі). Модуль «Чат» дає змогу обмінюватись оперативною інформацією, залучати до обговорення всіх учасників дистанційного курсу, що сприяє активізації самостійної роботи, поглибленню методичних знань та вмінь інструкторів мовної підготовки.

Опрацювання дистанційного курсу спрямоване на активізацію навчально-пізнавальної діяльності інструкторів мовної підготовки, відпрацювання самоосвітніх умінь слухачів. Завдяки застосуванню дистанційного курсу забезпечується спрямованість інструкторів мовної підготовки на більшу ініціативність в організації мовної підготовки у військових частинах ЗСУ, налагодження навчальної кооперації та продуктивного професійного спілкування. Зокрема проходження дистанційного курсу сприятиме поглибленню методичних знань та вивченню андрагогічних особливостей

організації освітнього процесу у системі вивчення англійської мови у ЗСУ, відпрацюванню навичок організації та проведення занять з вивчення англійської мови, формування власного педагогічного стилю інструкторів мовної підготовки.

Висновки. Реалізація методики розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки засобами інформаційно-комунікаційних технологій уможливила з'ясувати, що на всіх її етапах розвиток цієї компетентності відбувається шляхом інтегрованого використання курсу та дистанційного курсу, вдало підбраного контенту та інформаційно-комунікативних технологій. Таким чином, розвиваються ґрунтовні знання щодо організації та проведення занять з вивчення англійської мови тих військовослужбовців, яких за місцем служби визначено позаштатними інструкторами мовної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістархова М., Арістархов О. (2021) Особливості розвитку іншомовної компетентності засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Актуальні питання гуманітарних наук : зб. наук. праць. Дрогобич. № 36. Ч. 1, С. 162-166.
2. Арістархова М., Демидко Д. (2022) Особливості мовної підготовки в системі індивідуальної підготовки Збройних Сил України. Військова освіта : зб. наук. пр. Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. Київ. № 2 (46). С. 17–22.
3. Гребенюк М., Крикун В. (2022) Базові дидактичні принципи мовної підготовки особового складу Збройних Сил України: системний підхід. Військова освіта : зб. наук. пр. Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. Київ. № 2 (46). С. 57–69.
4. Рибчук О. (2020) Розвиток фахової компетентності викладачів спеціальних дисциплін ВВНЗ у системі післядипломної освіти : дис. ... д-ра філос. наук : 011- освітні, педагогічні науки. Хмельницький, 314 с.
5. Приходько А. (2015) Відеоконференція як засіб формування професійно комунікативної компетентності іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. Вип. 32 (365). С. 93–96.
6. Гончаренко С. (1997) Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 376 с.
7. Ягупов В. (2000) Військова дидактика : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 400 с.

REFERENCES

1. Aristarkhova M., Aristarkhov O. Osoblyvosti rozvytku inshomovnoi kompetentnosti zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [The Peculiarities of Foreign Language Communicative Competence Development Using Information and Communication Technologies]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : zb. nauk. prats. Drohobych. 2021. № 36. Ch. 1, S. 162-166.
2. Aristarkhova M., Demydko D. Osoblyvosti movnoi pidhotovky v systemi indyvidualnoi pidhotovky Zbroinykh Syl Ukrainy [The Features of the Language Training in the System of Individual Training in the Armed Forces of Ukraine]. Viiskova osvita : zb. nauk. pr. Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy imeni Ivana Cherniakhovskoho. Kyiv. 2022. № 2 (46). S. 17–22.
3. Hrebeniuk M., Krykun V. Bazovi dydaktychni pryntsyipy movnoi pidhotovky osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy: systemnyi pidkhid [Basic Didactic Principles in Language Training of the Ukrainian Armed Forces Personnel: System Approach]. Viiskova osvita : zb. nauk. pr. Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy imeni Ivana Cherniakhovskoho. Kyiv. 2022. № 2 (46). S. 57–69.

4. Rybchuk O. Rozvytok fakhovoi kompetentnosti vykladachiv spetsialnykh dystsyplin VVNZ u systemi pisladyplomnoi osvity [Special Competence Development of Special Subjects Lecturers at Higher Military Educational Institutions in the Postgraduate Educational System] : dys. ... d-ra filos. nauk : 011- osviti, pedahohichni nauky. Khmelnytskyi, 2020. 314 s.

5. Prykhodko A. Videokonferentsiia yak zasib formuvannia profesiino komunikatyvnoi kompetentnosti inozemnykh studentiv vyshchykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Videoconference as a means of formation of professional communicative competence of foreign students of higher technical educational establishments]. Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia: Pedahohichni nauky. 2015. Vyp. 32 (365). S. 93–96.

6. Honcharenko S. Ukrainskyi pedahohichni slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv : Lybid, 1997. 376 s.

7. Iahupov V. Viiskova dydaktyka : navch. posib. Kyiv : VPTs «Kyivskyi universytet», 2000. 400 s.

SUMMARY

Marharyta Aristarkhova,

PhD in Education

National Defence University of Ukraine

Marharyta Fedorovych,

National Defence University of Ukraine

METHODS FOR DEVELOPING METHODOLOGICAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING INSTRUCTORS BY MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Introduction. *The article deals with the methods for developing methodological competence of foreign language training instructors by means of information and communication technologies. The program for developing methodological competence of foreign language instructors training in accordance with the current guiding documents is presented. The issues of the foreign language lessons organization in the framework of the individual training system of the servicemen and civil servants of the Armed Forces of Ukraine are considered.*

Purpose. *The purpose of the article is to elaborate the methods for developing methodological competence of foreign language training instructors by means of information and communication technologies.*

Methods. *The study was conducted using the following theoretical methods: systems analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, classification, generalization and systematization.*

Results. *The needs of modernity and the military-political context of today make it necessary for foreign language instructors to master methodological skills and maintain the previously acquired level of foreign language proficiency, which will give them the opportunity to organize foreign language training in their units.*

Originality. *Despite a significant amount of scientific research examining the problem of language training of specialists in the field of national security and defence, it should be noted that not enough attention was paid to the issue of language training of the personnel of the Armed Forces of Ukraine, as well as to the development of methodological competence of foreign language training instructors.*

Conclusion. *The conducted research does not exhaust all aspects of the raised scientific question of the formation of methodical competence of language training instructors. The obtained results prove their relevance.*

Key words: *foreign language training; methodological competence; foreign language competence; foreign language training instructor; individual training; information and communication technologies.*